

–48 с.

9. Закон Российской Федерации о безопасности (в ред. Закона РФ от 22.12.92 № 4235-1, Указа президента РФ от 24.12.93 № 2288).

10. Словарь современного русского литературно-

го языка /Редколл. А.М. Бабкин и др. –М.-Л.: Изд-во Академии Наук СССР, 1962. –Т.13. С-смеяться. – 1516 с.

Надійшла до редколегії 10.06.2002

ЗОЗУЛЯ І.В. ПОНЯТИЕ БЕЗОПАСНОСТИ В УГОЛОВНОМ ЗАКОНОДАТЕЛЬСТВЕ УКРАИНЫ И ЗА ЕГО ПРЕДЕЛАМИ

Исследованы возможности характеристики основных объектов уголовно-правовой защиты с позиций их безопасности. Предложены нормы сущности сохранения незыблемости объекта через смысловое содержание выражения его безопасности и элементы методологии анализа безопасности объектов защиты.

ZOZULJA I.V. CONCEPT OF SAFETY OF THE CRIMINAL LOCAL LAW OF UKRAINE AND BEHIND ITS LIMITS

The capabilities of the characteristic of the main objects of a criminal-legal protection from stands of their safety are investigated. The norms of an essence of preservation of inviolability of object through the semantic contents of expression of its safety and members of a methodology of a safety assessment of objects of protection are offered.

УДК 351.74 (477)

М.І. ІНШИН, канд. юрид. наук

Національний університет внутрішніх справ

ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ДЕРЖАВНОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ

Розглянуто задачу, предмет, методи, зміст та особливості правового регулювання державної служби України.

Організація і функціонування державної служби в Україні мають правове підґрунтя, постійно відчують на собі впорядковуючий вплив правового регулювання. “Суспільство на будь-якому етапі свого розвитку не може обходитись без особливого регулюючого механізму, який забезпечує і спрямовує поведінку людей, забезпечує взаємодію, цілісність та цілеспрямований розвиток державно-управлінських відносин. Вивчення процесів регулювання поведінки людей за допомогою правових норм як основних способів регуляції стає способом практичної політики в суспільстві” [1, с.57].

У даному аспекті державне управління і правове регулювання діалектично взаємодіють, доповнюють й передбачають один одне. Відсутність будь-якого з них чи їх ізольоване існування у демократичній, правовій, соціальній державі неможливе. Як зазначає Д.А. Керимов, суспільство не може існувати, функціонувати і розвиватись без управління, завдяки якому упорядковуються взаємовідносини між його членами, соціальними групами, об'єднаннями, виробничими підприємствами, культурними установами. “Особливо зростає роль управління в епоху ускладнення суспільних зв'язків, науково-технічного прогресу, модернізації виробництва,

розширення демократії, збагачення духовного життя. За цих умов зростає значення і роль, перш за все, державного управління, правового регулювання відповідних суспільних відносин, зміцнення законності та встановлення режиму правопорядку, завдяки яким поєднуються й цілеспрямовано спрямовуються численні різномірні сили, фактори і тенденції суспільної життєдіяльності” [2, с.484].

Таким чином, управління є однією з найважливіших форм, що пов'язують державні, суспільні та інші структури з середовищем їх існування. Воно відчуває постійний вплив з боку даного середовища. Функції управління у цьому зв'язку полягають у тому, щоб сприяти корисному впливу і чинити перешкоди шкідливому, залишаючи без уваги той вплив, який не має для управління будь-якого суттєвого значення. І виконання цієї функції управління здійснюється, насамперед, правовими засобами. Використовуючи правовий механізм, державні та інші структури реагують на зміни, що відбуваються у навколишньому середовищі, здійснюють необхідні перетворення. Характеризуючи своєрідність і важливість правового управління, є сенс скористатися висновками В.Г. Афанасьєва, який підкреслював, що управління “не просто свідома діяльність, а той

особливий різновид, котрий пов'язаний з виробленням рішень, з організацією, спрямованою на перетворення рішень в життя, з регулюванням системи відповідно до завданої мети" [3, с.35]. В.Г. Афанасьєв розумів той беззаперечний факт, що найбільш чітке й правильне вироблення рішень здійснюється в процесі правотворчої діяльності, що найбільш потужним і ефективним засобом перетворення цих рішень в життя є комплекс вимог законності, що регулювання систем з заданою метою може бути найбільш якісним в умовах режиму правопорядку.

Категорія "правове регулювання" широко використовується в науці, однак трактується не однозначно. Зокрема, в теорії права воно розглядається як:

1) встановлення правових норм та підпорядкування останнім відповідних суспільних відносин шляхом спрямування поведінки їх учасників [4, с.12-13];

2) здійснюваний за допомогою норм права і усієї сукупності правових засобів юридичний вплив на суспільні відносини [5, с.5];

3) регулятор через застосування наступних критеріїв закону: а) адекватного віддзеркалення об'єктивних потреб, виявлення залежностей між загальними завданнями управління; б) визначення метода правового регулювання та його співвідношення з іншими видами впливу для вирішення завдань управління; в) вибору правового акта згідно з характером обґрунтованих відносин, що регулюються; г) усунення "проблемності" в системі правового регулювання, що виникла в процесі суспільного розвитку; д) заміною форми правового регулювання (наприклад, видання закону замість існуючої раніше урядової постанови, прийняття кодифікованого акта замість фрагментарних нормативних актів). Відповідно до цих критеріїв можна дійти належного правового впливу на суспільні процеси. Поряд з цим змістовність й ефективність правового регулювання визначається і фактором часу [6, с.26];

4) полягає лише в створенні та реалізації правових норм [7, с.36];

5) розуміється як юридичний вплив держави на поведінку учасників суспільних відносин, здійснюваний в інтересах усього суспільства або певного колективу з метою підпорядкування поведінки окремих суб'єктів встановленому в суспільстві порядку [8, с.19-20];

6) цілеспрямований вплив на поведінку людей і суспільні відносини за допомогою правових (юридичних) засобів [9, с.257];

7) відносно правового регулювання суспільних відносин – одна з форм впливу права на суспільні відносини за допомогою специфічно-правових засобів: норм права, правовідносин, актів реалізації [10, с.381];

8) здійснюване державою за допомогою права і

сукупності правових засобів упорядкування суспільних відносин, їх юридичне закріплення, охорона і розвиток [11, с.529];

9) застосування норм права, інших юридичних засобів для впливу на суспільні відносини з метою їх упорядкування і прогресивного розвитку, а також впливу на поведінку людей [12, с.242];

10) його інформаційний, ціннісно-мотиваційний і безпосередньо регулюючий вплив на суспільні відносини в межах певного простору, часу та кола осіб [13, с.414];

11) юридична функція, що реалізується державою в процесі впливу на суспільні відносини, і за допомогою якої поведінка учасників цих відносин приводиться у відповідність з вимогами і дозволами, котрі містяться в нормах права, легальність та обов'язковість яких підтримується суспільством і забезпечується можливістю застосування владної сили державою [14, с.437].

Аналіз наведених точок зору вчених щодо суті, характеру і природи явища "правове регулювання", сучасних тенденцій розвитку змісту останнього дозволяє визначити його поняття: "Правове регулювання – це здійснюваний в інтересах суспільства за допомогою норм права вплив на поведінку учасників суспільних відносин з метою встановлення й упорядкування останніх".

Правове регулювання в різних сферах суспільного життя має свої особливості та специфічне вираження. Відмінності правового регулювання управління в сфері державної служби в Україні складаються в тому, що воно має свій особливий предмет і метод. "Предмет правового регулювання – це все розмаїття суспільних відносин, змінюваних залежно від конкретно-історичних умов, що регулює право" [9, с.334]. Не всі суспільні відносини входять в сферу правового регулювання, яка має обіймати такі відносини з наступними ознаками: а) це відносини, в яких знаходять віддзеркалення як індивідуальні інтереси членів суспільства, так і загальносоціальні інтереси; б) в цих відносинах реалізуються взаємні інтереси їх учасників, кожний з котрих йде на певне обмеження своїх інтересів заради задоволення інтересів іншого; в) ці відношення будуються на підставі згоди виконувати певні правила, визнання обов'язковості цих правил; г) такі відносини вимагають дотримання правил, обов'язковість яких підкріплена достатньо дієвою силою [15, с.259].

Історія розвитку нормативно-правового регулювання суспільних відносин свідчить, що вони складають три самостійні групи. Першу групу становлять відносини людей по обміну цінностями. Тут найбільш яскраво виявляється можливість і необхідність правового регулювання майнових відносин. Ці відносини будуються на основі загальноновизнаних правил, і обов'язковість їх визнання забезпечена

дієвою силою спеціального апарата правового примусу. Другу групу утворюють відносини по владному управлінню суспільством, управлінням соціальними процесами в якому зацікавлені і людина, і суспільство. Управління здійснюється заради задоволення як індивідуальних, так і загальносуспільних інтересів й повинно реалізовуватись за суворими правилами, забезпеченими силою примусу. І цілком природно, що в сферу правового регулювання входить державне управління соціальними процесами. У третю групу входять відносини по забезпеченню правопорядку, які покликані забезпечити нормальне протікання процесів управління в суспільстві. Ці відносини здебільшого виникають внаслідок порушення правил, регламентуючих поведінку людей у перших двох сферах [16, с.92].

Метод правового регулювання – це сукупність способів впливу норм даної галузі права на поведінку людей, на суспільні відносини, що регулюються цією галуззю. Метод правового регулювання включає наступні елементи: 1) специфічний спосіб взаємозв'язку прав і обов'язків між учасниками врегульованих галуззю правовідносин; 2) ту або іншу сукупність юридичних фактів, що слугують підставою виникнення, зміни чи припинення правовідносин; 3) особливі способи формування змісту прав і обов'язків суб'єктів права; 4) санкції, способи і процедури їх застосування.

Взагалі відокремлюють чотири методи правового регулювання: імперативний (авторитарний) – метод владних приписів, заснований на заборонах, обов'язках, покаранні; диспозитивний (автономний) – рівності сторін, координації, заснований на дозволах; заохочувальний – винагороди за певну заслужену поведінку; і рекомендаційний – поради здійснення конкретної, бажаної для суспільства і держави поведінки [9, с.334].

Теоретики права відокремлюють також три способи правового регулювання. Перший з них – надання учаснику правових відносин суб'єктивних прав - виражається в делегуванні комплексу дозволень правомочній особі на скоєння певних дій. Другий спосіб – заборона, тобто, зобов'язання утримуватись від тих чи інших дій. Третій спосіб перебуває у зобов'язанні як припису щодо скоєння відповідних дій. Другий і третій способи мають багато спільного – і той, і інший передбачають покладення обов'язків, однак, якщо в одному випадку обов'язки мають пасивний характер, то у другому – активний [11, с.537; 15, с.262].

Таким чином, предметом правового регулювання управління в сфері державної служби України є суспільні відносини, що виникають під час її організації та діяльності цих державних службовців для вирішення численних суспільно-державних завдань та функцій. У більш конкретному плані його предмет-

ний зміст складають цілі, функції, структури, принципи, організаційно-правові засоби, заходи, форми, методи, стадії, процедури, операції та інші питання державного управління, особливості та специфіка проходження служби державними службовцями.

Метод правового регулювання відносин управління в сфері державної служби України складає комплекс прийомів, способів і засобів юридичного впливу щодо її організації та діяльності державних службовців. У своїй сукупності застосовувані засоби, способи і прийоми й утворюють метод правового регулювання державного управління. З огляду на це метод правового регулювання управління державною службою має обов'язково бути юридично оформленим і мати нормативне вираження. "Сутністю правового регулювання державного управління є нормативне закріплення доцільних правил поведінки людей у відносинах з приводу здійснення державної влади й управління. Взаємозв'язки і взаємодії, що виникають при цьому, складають предметну область правового регулювання відносин державного управління – комплекс прийомів, способів і засобів формування й упорядкування реалізації державно-управлінського впливу на державно-правові інститути і елементи, суспільну свідомість, поведінку та діяльність в даній сфері. Усі ці явища, маючи функціональну визначеність, утворюють структуру правового регулювання державного управління, знаходячи юридичне відображення й закріплення в правових формах" [14, с.455-456].

Зазначене дозволяє виділити наступні основні ознаки якості, властивості правового регулювання управління в сфері державної служби України:

- різновид соціально-державного регулювання;
- цілеспрямованість та результативність характеру;
- набуття правової форми відносин між суб'єктами і об'єктами управління;
- конкретність характеру, завжди пов'язаного з реальними відносинами;
- здійснення за допомогою цілісної системи засобів, що реально виражають саму матерію права як нормативного регулятора;
- гарантованість доведення норм права до їх виконання;
- реалізація в інтересах суспільства;
- наявність за мету впливу на поведінку суб'єктів і об'єктів управління;
- здійснення за допомогою норм права, правовідносин та актів реалізації права.

З'ясування суті соціальної природи правового регулювання державної служби України дозволяє зробити низку теоретично-практичних висновків щодо поглиблення знання про цей феномен соціально-державної дійсності та подальшого розвитку й удосконалення його змісту.

1. Правове регулювання управління державною службою України має вираження як у закріпленні окремих відносин в цій сфері, так і у регламентації правового статусу державних службовців, їх компетенції, повноважень та юридичної відповідальності. Правове регулювання державно-управлінських відносин в досліджуваній сфері має місце у всіх тих випадках, коли приймається владне нормативне або індивідуальне рішення юридичного характеру, що регламентує положення, завдання і масштаби поведінки або статусу конкретних суб'єктів та об'єктів управління.

2. У зв'язку з цим правове регулювання управлінської діяльності в сфері державної служби є сенс розглядати як специфічну діяльність компетентних державних органів по врегулюванню поведінки суб'єктів і об'єктів відповідних організаційно-управлінських відносин, здійснювану шляхом встановлення правових норм і прийняття в необхідних випадках згідно з цими нормами індивідуальних рішень стосовно персональних учасників цих відносин. Ці види правового регулювання мають загальні моменти з точки зору цілей їх суб'єктів і об'єктів. Відмінності ж полягають у тому, що загально-правове регулювання своїми витокami має правотворчість, здійснювану відповідними правотворчими органами, а індивідуально-правове регулювання полягає в сфері реалізації права, здійснюваної компетентними державними органами та посадовими особами.

3. Регулювання організаційно-управлінських відносин та державної служби здійснюється шляхом дії комплексу правових норм, узгодженого впливу на досліджувану сферу суспільно-державного життя різних галузей національного права. Даний комплекс правових норм складає правовий інститут державної служби України. "В теорії права термін "інститут" означає сукупність правових норм, регулюючих однорідні суспільні відносини, що утворюють самостійну уособлену групу, пронизані внутрішньою єдністю і охоплюють усі суттєві моменти регулювання відповідної ланки. Головна функція правового інституту полягає в забезпеченні цільного, відносно закінченого регулювання в межах конкретної ланки суспільних відносин даного виду. Розмаїття управлінських відносин, відносини в сфері виконавчої влади, що регулюються правом, групуються в однорідні комплекси, тобто відокремлюються їх групи, які поєднують норми за ознакою регулювання однорідних відносин" [17, с.265]. Отже, правовий інститут державної служби складається з первинних одиничних юридичних приписів – правових норм, що встановлюють численні й різні рідні за характером і важливістю організаційно-управлінські та службово-трудова відносини. Останні можуть функціонувати лише за умови їх внутрі-

шньої узгодженості й координованості.

4. Державній службі властивий також особливий адміністративно-правовий режим. Він характеризується цілісною системою регулятивного впливу на організаційно-управлінські та службово-трудова відносини й специфічними прийомами регулювання: особливим порядком виникнення та здійснення прав і обов'язків; специфікою санкцій, способів їх реалізації; дією єдиних принципів і загальних положень, що поширюються на дану сукупність норм. Правові засоби, що використовуються в сфері державної служби, об'єднані єдиними регулятивними основами, тобто усі вони функціонують в особливому, характерному саме для цього правового режиму середовищі. В специфічному юридичному режимі в системі державної служби виділяються конкретні засоби і прийоми регулювання. Водночас тут проявляється і дія принципів, які пронизують увесь зміст державної служби України. З-поміж найважливіших адміністративно-правових засобів, що використовуються в інституті державної служби, виділяються правове стимулювання і правове обмеження. Причому правове стимулювання обіймає як позитивні (право, пільги, заохочення), так і негативні (заборони, обов'язки, заходи примусу, стягнення) різновиди впливу.

5. Правовий інститут державної служби України обіймає правові норми, які встановлюють: формування службово-трудова відносин; посади, котрі займають державні службовці, принципи служби; правовий статус державних службовців різних категорій; умови проходження служби; підстави та порядок припинення службово-трудова відносин; соціально-правовий захист.

6. Правовий інститут державної служби України має комплексний характер і охоплює правові норми різних галузей національного права. З метою впливу на численні суспільні відносини в сфері державного управління використовують норми різних галузей права. Залежно від галузевої належності юридичних норм розрізняють конституційне, адміністративне, трудове, цивільне, кримінальне та будь-яке інше регулювання. Водночас правове регулювання може бути не лише моногалузевим, але й комплексним, що відбувається у тому випадку, якщо для повноти регулювання певних відносин звертаються до норм інших галузей права. "Комплексність (складність) такого праворегулювання полягає у тому, що, по-перше, тут спостерігається об'єктивна потреба у використанні правових норм різних галузей права (як публічного, так і приватного), а, по-друге, воно складається з окремих підінститутів" [14, с.462].

ЛІТЕРАТУРА

1. Нижник Н.Р. Государственно-управленческие

- отношения в демократическом обществе. -К., 1995.
2. Керимов Д.А. Методология права (предмет, функции, проблемы философии права). -М., 2001.
 3. Афанасьев В.Г. Управление как целесообразная деятельность человека // *Общественные науки*. - 1978. -№ 2.
 4. Кочекьян С.Ф. Правоотношения в социалистическом обществе. -М., 1958.
 5. Алексеев С.С. Механизм правового регулирования в социалистическом государстве. -М., 1966.
 6. Тихомиров Ю.А. Право и социалистическое управление в развитом социалистическом обществе. -М., 1978.
 7. Значенский Г.Л. Хозяйственный механизм и право. -К., 1998.
 8. Горшенев В.М. Способы и организованные формы правового регулирования в социалистическом обществе. -М., 1972.
 9. Теория государства и права: Учебник /Под ред. М.М. Россолова, В.О. Пучина, Б.С. Эбзеева. -

- М., 2001.
10. Комаров С.А. Общая теория государства и права: Учебник. -М., 1998.
 11. Скакун О.Ф. Теория государства и права: Учебник. -Х., 2000.
 12. Енгибарян Р.Ф., Краснов Ю.К. Теория государства и права. -М., 1999.
 13. Проблемы общей теории права и государства: Учебник. /Под ред. В.С. Нерсесянца. -М., 1999.
 14. Государственное управление: основы теории и организации: Учебник. /Под ред. В.А. Козбаненко. -М., 2000.
 15. Теория государства и права: Учебник /Под ред. В.М. Корельского и В.Д. Перевалова. -М., 1998.
 16. Лившиц Р.З. Теория права. -М., 1994.
 17. Стариллов Ю.Н. Службное право: Учебник. - М.: Изд-во БЕК, 1996. -698 с.

Надійшла до редколегії 23.07.2002

ИНШИН Н.И. ОСОБЕННОСТИ ПРАВОВОГО РЕГУЛИРОВАНИЯ ГОСУДАРСТВЕННОЙ СЛУЖБЫ УКРАИНЫ

Рассмотрены задачи, предмет, методы, содержание и особенности правового регулирования государственной службы Украины.

INSHIN N.I. FEATURES OF LEGAL REGULATION OF UKRAINE STATE SERVICE

The problems, subject, methods, contents and features of legal regulation of a state service of Ukraine are reviewed.

УДК 343.148

М.В. КАПУСТИНА

Национальная юридическая академия Украины им. Ярослава Мудрого

КЛАССИФИКАЦИЯ ВЕРСИЙ В РАБОТЕ СЛЕДОВАТЕЛЯ

Рассмотрены классификации и значение версий в криминалистической и судебно-медицинской практике.

Слово «версия» происходит от латинского «versio» - рассуждение; и в судебной деятельности они могут рассматриваться как:

- одна или несколько версий, отличающихся друг от друга каким-либо фактом или действием;

- допустимость совершения преступления, которое подлежит проверке в процессуальном порядке при проведении расследования на стадии досудебного или судебного разбирательства [1, 2].

Версией невиновности в совершении преступления является алиби (в переводе с латинского - «где-либо в другом месте»), обозначающее непричастность лица к совершению преступления в связи с его нахождением в этот момент в другом месте. Это весьма важно для защиты по делам, в которых об-

виняемый привлекается к ответственности за то или другое физическое участие в преступлении, например, убийстве. Такой факт, бесспорно, требует доказательства.

В уголовном процессе имеется также категория, относящаяся к лицам, освобождающимся за совершения преступления - амнистия.

При амнистии не возбуждается или прекращается ранее возбужденное уголовное преследование, т.е. она проявляется в виде полного или частичного освобождения от наказания. Также следует иметь в виду наличие случаев, при которых суд заменяет наказание другим мягким сроком и в отношении лица, отбывающего наказание, или полным его освобождением. Таким образом, это лицо является